

Uitgelicht: niet vergeten

Over Uitlichten van Emma Crebolder

LISANNE VROOMEN

Emma Crebolder is in 2006 opgenomen in de Orde van de Vossenstaart vanwege haar vossenpoëzie. In 2022 publiceerde zij een nieuwe dichtbundel met als titel *Uitlichten*. In deze bundel is de levenscyclus een belangrijk thema, maar ook Reynaert de vos ontbreekt niet in deze gedichten.

Zowel qua vorm als inhoud vormt *Uitlichten* duidelijk één geheel. Zo wordt de zin ‘Hoe ik niet vergat’ meerdere malen gebruikt als het openingsvers van een gedicht. Daarmee hebben we meteen ook een thema te pakken dat door de hele bundel terugkomt: het geheugen. In dit geheugen schuilt in de bundel een paradox: de ik benadrukt wat ze niet vergeten is, maar tussen de regels door gaat het ook om zaken die verzwegen en verscholen zijn. Wat men weet van het verleden en wat men doorgeeft aan een volgende generatie zijn hier – en waar niet? – twee verschillende dingen. Maar ook wat verzwegen wordt, dringt zich uiteindelijk weer op. Twee citaten om dit te illustreren:

Ongeopende historie. Toen we later
de sleutels zochten bleken die onvindbaar. (p. 19)

Ooit was het al geschreven steeds opnieuw leek het
verloren maar ergens in de uithoek van een woord
bleef het te horen. (p. 35)

In de bundel staan op verschillende plaatsen directe verwijzingen naar Reinaert. Zo wordt er gesproken over ‘de schat van Kriekeput’ (p. 10) en ‘de taal van Reinaert’ (p. 21) en ‘het oude pad/ van Hulsterlo, waar Kriekeputte ligt en zoek / de schat van Reinaert tussen veld-gerst-aren’ (p. 39).

Reinaert sluit om twee manieren goed aan bij de thematiek van de bundel. Reinaerts schat is net als de ongeopende historie uit de dichtbundel iets dat er is, maar toch ook niet. Zolang je niet gaat graven kan Reinaerts schat, net als Schrödingers kat, er al dan niet zijn.

Een tweede link tussen de vos en de dichtbundel ligt in het belang van taal. Taal is het wapen waarmee Reinaert de werkelijkheid naar zijn hand kan zetten. Taal is ook het middel dat de ik inzet (‘En ik/ sprak alles wat ik nooit vergat’, p. 14), maar de gesproken taal en het geheugen blijken toch geen een-op-eenrelatie te hebben. ‘Wat ik verzwegen had’ (p. 31) is het openingsvers van een later gedicht. Dit is niet alleen een tegenstelling met het spreken over alles wat ze niet vergat, maar ook een mooie paradox in zichzelf. Melden wat je verzwijgt, maakt het verzwijgen immers onwaar.

Wie de bundel leest, ziet het leven van een vrouw in vogelvlucht aan zich voorbijtrekken. In het eerste gedicht keert de ik terug naar het ‘herinnerde begin’: de tijd voor haar geboorte.

En opgerold vergat
 ik huid en haar en hing
 tussen bloed en slijm
 in een spelonk. (p. 7)

De ik groeit op in Antwerpen (‘Wij verhuisden naar de Hemelstraat’, p. 20), krijgt haar regels (‘Ook nu /omspoelde de vloed mij, maar zusterlijk/ en elke maand weer, p. 20) en trouwt (‘Door het middenpad geslopen. Ik had zijn witte gympen lief’, p. 25).

Iets na de helft van de bundel staat een gedicht in het Afrikaans over een overgrootmoeder die sterft tijdens haar eerste bevalling. Ook het gedicht

dat erop volgt gaat over een bevalling; maar wie baart hier? Gaat dit nog altijd over de overgrootmoeder? 'Ik kreeg haar naam', zo eindigt de derde strofe. Is het de ik die hier geboren wordt en zijn we dus twee generaties verder?

In dit gedicht wordt er een link gelegd tussen het leven en de dood. Wie een nieuw leven creëert, creëert ook een nieuwe dood. De levenscyclus die de opbouw van de bundel vormgeeft, is ook een doodscyclus:

[...] De dood

Ze baart de dood opnieuw, ze zal het niet noemen. Het sterven dat ze in de wereld zet. (p. 38)

Het is die dood die later in de bundel, als er sprake is van een Kind en kleinkinderen, om de hoek komt kijken, maar nog niet voor de ik:

In een gebeeldhouwd mahoniehouten ledikant omarmt de dood hem. Ik zal wachten op de paladijnen die mij de zee in willen dragen. (p. 56)

Een mensenleven: dat is wat deze kleine dichtbundel bevat. Maar het is ook meer dan dat. Crebolder verweeft in haar bundel verschillende thema's op een intrigerende en overtuigende wijze met elkaar. De taal van Crebolder staat – hoe kan het anders met het terugkerende mantra 'hoe ik niet vergat' – ook in verbinding met andere literatuur en met andere talen. Daarmee is deze bundel niet alleen een weefsel an sich, maar ook een weefsel met andere verhalen.

Emma Crebolder, *Uitlichten*, Amsterdam, Nieuw Amsterdam 2022.
